

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-2\(46\)-206-216](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2026-2(46)-206-216)

УДК 338.48:502.4

JEL Classification: Q01; Q26; Q57

Юлія Євгенівна Дашук

кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Луцький національний технічний університет (Луцьк, Україна)

E-mail: yli2204@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6394-017X>ResearcherID: [ABF-6984-202](https://orcid.org/0000-0001-6394-017X)**Людмила Юрївна Матвійчук**

доктор економічних наук, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Луцький національний технічний університет (Луцьк, Україна)

E-mail: kalishl.y@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1694-6178>ResearcherID: [X-8522-2019](https://orcid.org/0000-0003-1694-6178)**Тетяна Василівна Зубехіна**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Луцький національний технічний університет (Луцьк, Україна)

E-mail: t.zubekhina@lntu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9929-4405>ResearcherID: [HLG-2357-2023](https://orcid.org/0000-0001-9929-4405)**ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛУЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

У статті досліджено роль Смарагдової мережі у формуванні туристичної політики сталого розвитку Луцької міської територіальної громади. Проаналізовано сучасний стан природоохоронних територій громади та їх інтеграцію в систему міського та регіонального планування. Запропоновано трирівневу модель туристичної політики (Soft–Smart–Hard), що відображає етапи трансформації природних територій від концептуального позиювання до інфраструктурної реалізації. Встановлено, що ключовими драйверами змін є локальні урбаністичні та екологічні ініціативи, які забезпечують поєднання природоохоронних функцій із туристичною привабливістю. Обґрунтовано необхідність інтеграції Смарагдової мережі у стратегічне управління розвитком громади відповідно до європейських підходів сталого розвитку.

Ключові слова: природоохоронні території; туризм; сталий розвиток; туристична політика; територіальні громади; смарагдова мережа; екологічний туризм.

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 15.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації регіональної політики України, зумовленої євроінтеграційними процесами та необхідністю післявоєнного відновлення, особливої актуальності набуває формування моделей сталого розвитку територіальних громад. Одним із ключових інструментів реалізації екологічної складової такої політики є смарагдова мережа (Emerald Network) [1], яка функціонує в рамках Бернської конвенції та забезпечує збереження біорізноманіття на загальноєвропейському рівні. Поряд з цим, слід враховувати інші стратегічні документи, серед яких Державна стратегія розвитку туризму та курортів до 2030 року [2], Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року [3], Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [4].

Водночас у практиці українських громад природоохоронні території часто розглядаються як обмежувальний фактор розвитку, що створює конфлікт між економічними інтересами та необхідністю збереження екосистем. Такий підхід суперечить сучасним європейським концепціям, які передбачають інтеграцію природних ресурсів у соціально-економічний розвиток територій.

Луцька міська територіальна громада є показовим прикладом трансформації цієї парадигми. Наявність об'єктів Смарагдової мережі (зокрема водно-болотних угідь заплави річки Стир) створює передумови для розвитку екологічно орієнтованого туризму. Водночас відсутність системної моделі інтеграції цих територій у туристичну політику обмежує їхній потенціал як драйвера сталого розвитку.

Практичне значення проблеми полягає у необхідності розробки ефективних управлінських інструментів, які дозволяють трансформувати природоохоронні території зі статусу «обмеження» у ресурс розвитку громади. Йдеться про створення збалансованих механізмів використання територій Смарагдової мережі, що забезпечують одночасно збереження біорізноманіття, підвищення туристичної привабливості й економічну активізацію локального середовища. У цьому контексті особливо важливими є питання просторового планування, управління рекреаційним навантаженням, розвитку екологічної інфраструктури та залучення місцевих громад до процесів ухвалення рішень.

Таким чином, дослідження інтеграції природоохоронних територій у систему туристичної політики територіальних громад набуває не лише теоретичного, але і прикладного значення. Воно спрямоване на формування науково обґрунтованої моделі сталого використання природних територій, яка відповідає європейським підходам та може бути адаптована до умов українських громад та сприятиме їхньому довгостроковому соціально-економічному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції природоохоронних територій у систему сталого розвитку туристичних територій перебуває у фокусі уваги багатьох сучасних дослідників. Теоретико-методологічні засади формування туристичної політики сталого розвитку закладені у працях провідних українських учених. Так, Л. Ю. Матвійчук та Ю. Є. Дащук у своїх дослідженнях акцентують увагу на трансформації туристичної політики в сучасних умовах, підкреслюючи її адаптацію в контексті європейського вектора сталого розвитку [5]. Г. І. Денисик, Ю. В. Яцентюк, В. М. Воловик та Ж. Г. Барчук у своїх дослідженнях аналізують особливості формування локальних екомереж у міському середовищі, акцентуючи увагу на просторовій структуризації природних територій, їхній екологічній функціональності та ролі в забезпеченні сталого розвитку міст [6]. З. К. Карпюк та В. О. Фесюк [7] досліджують процес формування локальної екомережі Луцької міської територіальної громади, акцентуючи увагу на її просторовій структурі, функціональних зв'язках та природоохоронному значенні. Автори детально аналізують особливості інтеграції екологічних коридорів у систему міського планування, а також виділяють ключові проблеми її реалізації.

І. М. Нетробчук, З. К. Карпюк, Л. Т. Чижевська, С. В. Полянський, О. В. Мельник, С. І. Ковальчук та Р. Є. Качаровський [8] у своєму дослідженні аналізують водно-болотні угіддя каскаду Кічкарівських ставків як потенційну складову Смарагдової мережі України. Автори обґрунтовують екологічну цінність даної території, підкреслюючи її значення для збереження біорізноманіття, підтримання гідрологічного балансу та формування регіональної екологічної інфраструктури. О. Жадько [9] у своїй праці досліджує проблематику забезпечення сталого розвитку туризму на природоохоронних територіях, акцентуючи увагу на необхідності збалансування екологічних, економічних і соціальних інтересів. Автор обґрунтовує, що розвиток туризму в межах заповідних і природоохоронних територій можливий лише за умови впровадження принципів сталості, екосистемного підходу та ефективного управління рекреаційним навантаженням.

Незважаючи на значну кількість напрацювань, залишається недостатньо висвітленим прикладний аспект рівневої диференціації туристичної політики щодо конкретних об'єктів Смарагдової мережі в межах міських громад. Зокрема, потребує глибшого аналізу досвід трансформації «пасивних» природних зон у «активні» екокультурні простори за допомогою інструментів інтерпретації спадщини та екосистемного управління.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значний масив наукових досліджень у сфері сталого туризму та управління природоохоронними територіями, у сучасному науковому дискурсі зберігається низка суттєвих прогалин. Зокрема, недостатньо розробленими залишаються питання формування інтегрованих моделей включення об'єктів Смарагдової мережі в туристичну політику на локальному рівні, а також адаптації європейських практик до специфічних соціально-економічних та інституційних умов українських територіальних громад, особливо малих і середніх міст.

Переважна більшість досліджень має фрагментарний характер, фокусуючись або на аспектах охорони природної спадщини, або на розвитку туристичної індустрії, без належного системного поєднання цих напрямів у межах єдиної управлінської та політичної рамки. Водночас недостатньо уваги приділяється інтерпретаційному виміру природної спадщини, який у країнах Європейського Союзу розглядається як один із ключових інструментів підвищення туристичної привабливості територій. Додатковою прогалиною є обмежена кількість емпірично верифікованих кейсів, що демонструють ефективні механізми інтеграції природоохоронних територій у туристичні системи на рівні конкретних територіальних громад. У зв'язку з цим актуалізується потреба у розробці комплексної, науково обґрунтованої моделі, яка б забезпечувала синергію екологічних, соціальних та економічних компонентів використання територій Смарагдової мережі, з урахуванням принципів сталого розвитку та кращих європейських практик управління.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз значення та ролі природоохоронної території та, зокрема, Смарагдової мережі у формуванні туристичної політики сталого розвитку Луцької громади та визначення ефективних механізмів інтеграції природоохоронних територій у туристичну систему.

Виклад основного матеріалу. Сучасна регіональна політика Європейського Союзу та країн-партнерів дедалі більше базується на інтеграції екологічних, економічних і соціальних компонентів розвитку територій. В Україні в контексті імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, особливого значення набуває адаптація природоохоронних інструментів, зокрема Смарагдової мережі (Emerald Network) [1], яка є аналогом Natura 2000 для країн поза ЄС.

Сучасна парадигма розвитку територіальних громад в Україні вимагає пошуку балансу між економічним зростанням та збереженням природної спадщини. Розглянемо базові аспекти таких процесів на прикладі однієї із громад Волинської області.

Луцька міської територіальної громади складається з обласного адміністративного центру – міста Луцька, Прилуцького старостинського округу, Жидичинського старостинського округу, Боголюбського старостинського округу, Княгининівського старостинського округу, Заборольського старостинського округу. Загалом загальну адміністративну структуру складають: м. Луцьк, селище Рокині та 34 села (рис. 1).

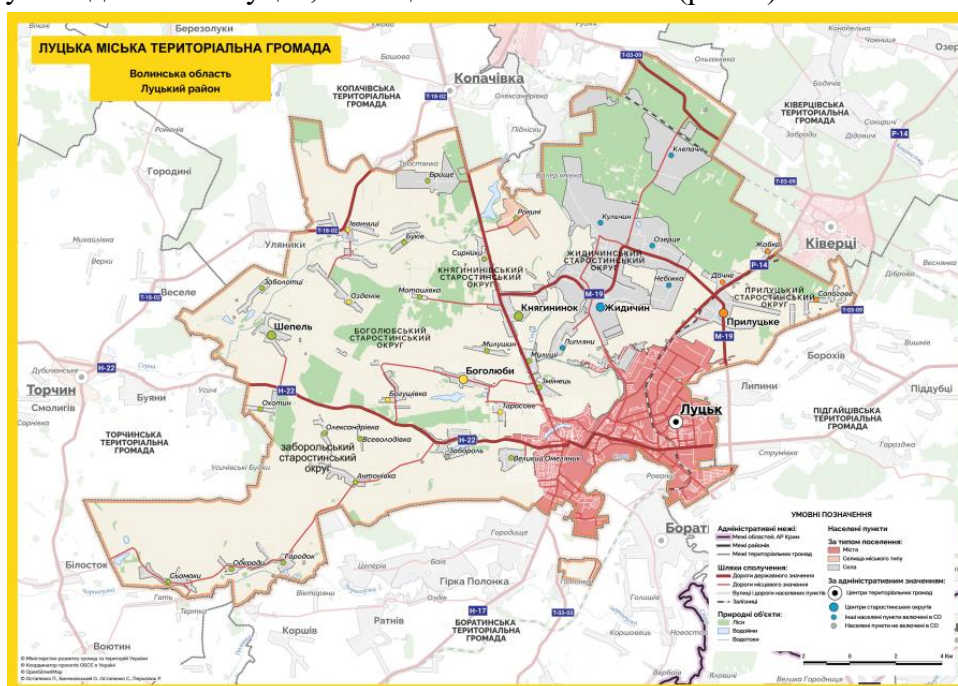

Рис. 1. Мапа Луцької міської громади [10]

Луцька міська територіальна громада охоплює територію площею 38 257,43 га (382,57 км²). Її адміністративний центр – місто Луцьк, розташований на північному заході України та займає 4 023,17 га (40,23 км²). Місто, що є частиною транскордонного об'єднання «Єврорегіон Буг», має протяжність 10 км із заходу на схід та 15 км із півночі на південь. Географічне положення Луцька характеризується розташуванням на стику поліської та лісостепової зон, при цьому основна забудова та історичний центр зосереджені на правому березі річки Стир. Структура населення має наступну кон'юнктуру: 213 688 осіб – місто, 1511 осіб – селище та 23 326 осіб – села [10].

У межах ПЗФ Луцької громади, за даними відділу екології Луцької міської ради [10] під охорону держави взято 36 територій та об'єктів загальною площею 2317,1162 га, що належать до шести категорій, що систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура територій та об'єктів природно-заповідного фонду Луцької МТГ

Категорія, тип	Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
	кількість об'єктів, шт.	площа, га	кількість об'єктів, шт.	площа, га	кількість об'єктів, шт.	площа, га
Національні природні парки	1	799,8962	-	-	3	799,8962
Заказники	-	-	6	1012,68	6	1012,68
загальнозоологічні	-	-	2	348,95	2	348,95
орнітологічні	-	-	2	100,00	2	100,00
гідрологічні	-	-	2	563,72	2	563,73
Пам'ятки природи	-	-	17	56,24	17	56,24
ботанічні	-	-	14	39,33	14	39,33
зоологічні	-	-	1	7,0	1	7,0
гідрологічні	-	-	2	9,91	2	9,91
Заповідні урочища	-	-	9	412,8	9	412,8
Ботанічні сади	1	10,00	-	-	1	10,00
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	13,0	1	12,5	2	25,5
Всього	3	822,8962	33	1494,22	36	2317,1162

Джерело: сформовано на основі [7; 10].

До територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення належать: шість заказників (два загальнозоологічних, два орнітологічних, два гідрологічних) – 1012,68 га, 17 пам'яток природи (14 ботанічних, одна зоологічна, дві гідрологічних) – 56,24 га, дев'ять заповідних урочищ – 412,8 га, один ППСМ – 12,5 га. У відсотковому відношенні найбільша кількість об'єктів ПЗФ належить до категорії «пам'ятки природи» (47,22 %), «заповідні урочища» (25,00 %), «заказники» (16,67 %). Відповідно на «ППСПМ» припадає 5,55 %, НПП – 2,78 %, ботанічний сад – 2,78 % всіх ПЗФ-об'єктів територіальної громади. Частка площ природоохоронних територій та об'єктів різних категорій у структурі ПЗФ Луцької ТГ інша: КНПП – 799,8962 га (34,52 %), заказники – 1012,68 га (43,70 %), пам'ятки природи – 49,34 га (2,43 %), заповідні урочища – 412,8 га (17,82 %), ботанічний сад – 10,0 га (0,43 %), парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – 25,5 га (1,10 %). Три об'єкти: частина Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуша», Луцький ботанічний сад, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Байрак» (822,8962 га; 35,51 % площі ПЗФ ТГ) мають загальнодержавне значення, 33 об'єкти (1494,22 га; 64,49 % площі ПЗФ ТГ) – місцевого значення [7].

Луцька міська територіальна громада (ЛМТГ) демонструє один із найбільш показових кейсів інтеграції природоохоронних територій у локальну туристичну політику.

Для наочної демонстрації просторового розподілу екологічних ініціатив у межах громади нами було розроблено картографічну модель, що поєднує межі об'єктів Смарагдової мережі з локалізацією ключових проєктів розвитку. Такий підхід дозволяє верифікувати реальний зв'язок між природоохоронними територіями та точками впровадження туристичної політики різних рівнів інтенсивності (рис. 2).

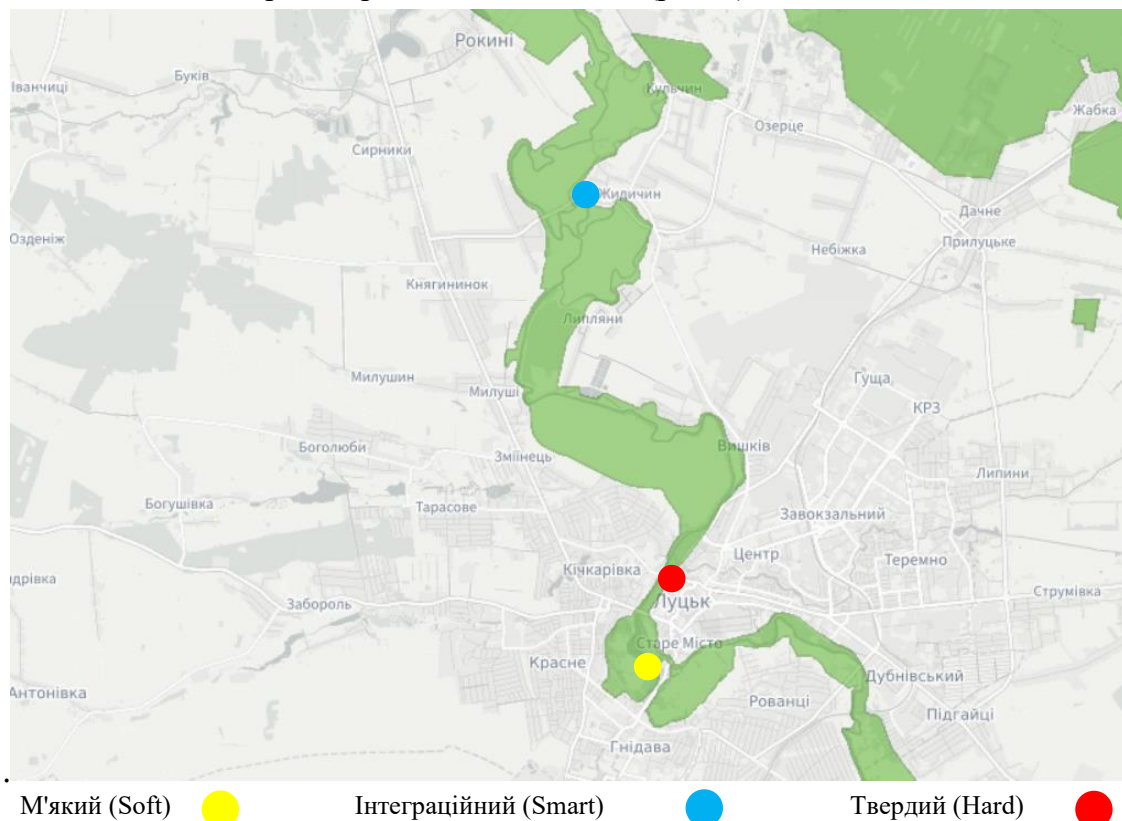

Рис. 2. Просторова візуалізація рівнів реалізації туристичної політики в межах об'єктів Смарагдової мережі Луцької ТГ

Джерело: сформовано автором.

Аналіз представленої картосхеми свідчить про чітку концентрацію основних активностей уздовж річкового коридору р. Стир, який виступає стрижневим елементом екомережі громади. Диференціація проєктів за методологією Soft-Smart-Hard дозволяє структурувати екотуристичну діяльність за типами втручання та просторовою логікою. Розглянемо більш детально кожен із них.

1. Стратегічно-концептуальний рівень екологічного позиціонування (зона «Soft», на картосхемі він позначений жовтим маркером у районі Гнідавського болота).

Цей рівень виступає фундаментальним етапом формування ідеологічної та нормативної бази розвитку Луцької громади. Його ключова місія полягає у докорінній зміні парадигми сприйняття природних територій (зокрема об'єктів Смарагдової мережі) – від «невикористаних ландшафтних ресурсів» до «стратегічних екосистемних активів».

Емпіричним підґрунтям та інтелектуальним драйвером цього рівня стала діяльність незалежної урбаністичної платформи Urban Vision Lutsk (започаткованої у 2023 році ініціативою ГО «Алгоритм дій») [11]. Платформа забезпечила критично важливу міжсекторальну взаємодію за моделлю «влада – експерти – громада», трансформувавши розрізнені ідеї в системне стратегічне бачення. Завдяки серії воркшопів та дослідницьких ініціатив, природні зони – заплава річки Стир та Гнідавське болото – були ідентифіковані не як периферійні ділянки, а як центральні елементи «зеленої інфраструктури» міста, що мають колосальний потенціал для сталої урбанізації та туристичної привабливості.

Логічним продовженням цієї аналітичної роботи стала представлена у квітні 2025 року Концепція рекреаційної зони «Гнідавське болото». [12]. Цей унікальний природний об'єкт площею 116 га, розташований у безпосередній близькості до історичного Старого міста, розглядається в межах концепції як простір «м'якої» рекреації. Основні параметри імплементації концепції на цьому рівні включають:

- Мінімальна антропогенна інтервенція. Застосування принципу *boardwalk* (дерев'яних піднесених настилів) та набивної крихти для дренажу, що дозволяє зберегти дику флору й фауну, водночас забезпечуючи доступність локації для маломобільних груп населення.

- Інтеграція освітньої та туристичної функцій. Створення спостережних майданчиків та інформаційної інфраструктури (маршрути екоекскурсій), що перетворює болотяні угіддя на об'єкт екологічної освіти та наукового туризму.

- Синхронізація зі Смарагдовою мережею. Концепція передбачає очищення території від інвазивних видів та відновлення природного балансу, що прямо корелює з вимогами Бернської конвенції щодо охорони оселищ.

Таким чином, на стратегічно-концептуальному рівні Луцька громада не лише декларує відхід від інтенсивного господарського використання заплавних земель, а й формує готовий до інвестування проєктний портфель. Це забезпечує готовність муніципалітету до залучення міжнародних грантів та участі у програмах ЄС, де наявність детально опрацьованої екологічної візії є обов'язковою прекумулятивною умовою [15].

2. *Інтерпретаційно-ревіталізаційний рівень актуалізації спадщини (зона «Smart», на картосхемі він позначений синім маркером у районі с. Жидичин).*

Другий рівень орієнтований на відновлення фізичного доступу та смислової трансформації природних об'єктів через інструменти інтерпретації та соціальної взаємодії. На відміну від суто візійного (Soft) рівня, тут природна спадщина стає активним засобом неформальної освіти та формування локальної ідентичності. Тут ревіталізація ландшафту поєднується з методикою інтерпретації, що дозволяє розкрити цінність спадщини для відвідувача через емоційний досвід. Емпіричним підґрунтям цього рівня є реалізація проєкту «Екокультурний простір «ПриСтань» [13]. Метою проєкту є посилення комунікаційних зв'язків у громаді та створення умов для свідомого дозвілля молоді шляхом інтеграції втраченого русла річки Стир у сучасний публічний простір. Ключові вектори діяльності на зазначеному рівні туристичної політики передбачають:

- Сенсове наповнення та інтерпретація. На основі архівних досліджень та пошуку історичних фотоматеріалів розроблено концепцію інформаційного наповнення простору. Результатом стало створення екокультурного маршруту, що складається з 9 стаціонарних інформаційних стендів. Вони розкривають значення локальної екоспадщини (топоніми, археологія, професії, побут), перетворюючи прогулянку на пізнавальний досвід за методикою «*History as Experience*».

- Екоревіталізація та ландшафтний розвиток. Зазначений етап передбачає м'яке втручання в екосистему для її відновлення, зокрема проведення 10 екотолок, висаджування понад 50 одиниць дерев та зелених насаджень, що сприяє відновленню біорізноманіття заплави, облаштування літнього вуличного простору для подій просто неба.

- Соціальна інтеграція та міжнародний вимір. Проєкт продемонстрував високу залученість мешканців та вихід на міжнародний рівень завдяки презентації результатів партнерам із Латвії. Це підкреслює роль природної спадщини як універсальної платформи для міжкультурного діалогу та зміцнення соціальної згуртованості.

Реалізація проєкту «ПриСтань» доводить, що занедбані природні зони можуть бути ревіталізовані без капітального будівництва – через зміну сенсів та активну участь громади. Це створює унікальний «Smart»-продукт, де екологія, історія та молодіжна політика працюють на сталий розвиток дестинації.

3. *Інфраструктурно-проєктний рівень екосистемного управління, (зона «Hard», на картосхемі він позначений червоним маркером у районі вул. Набережна).*

Третій рівень туристичної політики сталого розвитку Луцької ТГ представляє стадію практичної капіталізації екологічних ініціатив. Він характеризується переходом від планування до прямого інженерного втручання, спрямованого на відновлення біорізноманіття та створення високотехнологічної інфраструктури. Реалізується через проєкт «Дике життя у великому місті: захист і промоція дикої природи й біорізноманіття в Луцьку та Жешуві» (WildInCity), за підтримки Європейського Союзу в межах програми Interreg NEXT Польща – Україна 2021-2027 [14]. Ключові вектори екосистемного управління на цьому рівні:

➤ Технологічна ревіталізація та інженерний захист: На відміну від попередніх рівнів, тут впроваджуються жорсткі (hard) інженерні рішення. Ключовим об'єктом є створення природного парку на березі р. Стир, де заплановано встановлення фільтраційних систем, облаштування дощових каналів, болотяних зон та пірсів, що дозволяє регулювати водний баланс території природними методами.

➤ Створення інклюзивної екоосвітньої інфраструктури. Проєкт передбачає будівництво фізичних об'єктів для екотуризму: дерев'яних та гравійних доріжок, «зеленого класу» для освітніх занять просто неба і розробку освітнього маршруту-квесту зі стендами. Це створює умови для контрольованого антропогенного навантаження на дику природу.

➤ Транскордонна конвергенція стандартів (Смарагдова мережа & Natura 2000). Рівень «Hard» передбачає не лише будівництво, а й розробку фундаментальної Концепції збереження природних об'єктів та територій Смарагдової мережі у Луцьку за участі польських експертів. Це забезпечує синхронізацію українського природоохоронного законодавства з європейськими протоколами мережі Natura 2000, що діють у партнерському місті Жешув (заповідник «Ліся Гура»).

➤ Промоція та ментальна інтеграція. Заходи проєкту (зелений пікнік, транскордонні вікторини для молоді 15-17 років, настільні ігри та пазли) завершують цикл управління, трансформуючи складні технологічні рішення у зрозумілий туристичний та освітній продукт.

Реалізація проєкту WildInCity (2024-2026 pp.) дозволяє Луцькій ТГ вийти на рівень доказового сталого розвитку. Це перетворює занедбані прибережні ділянки на інноваційні природні парки, де дика природа захищена інженерно та інтегрована в міське середовище через сучасні рекреаційні шлюзи.

Синтез описаних рівнів демонструє еволюцію туристичної політики Луцької громади: від формування теоретичної візії та екологічного позиціонування дестинації (Soft), через змістовне наповнення простору та залучення людського капіталу (Smart), до капітального інфраструктурного будівництва й технологічного захисту природних оселищ (Hard). Кожен із зазначених етапів не є ізольованим, а функціонує як складова єдиної екосистемної моделі управління. Для цілісного сприйняття ієрархії управлінських рішень та їхнього практичного втілення, основні характеристики рівнів систематизовано в табл. 2.

Узагальнюючи результати дослідження ієрархічної структури туристичної політики Луцької ТГ, можна стверджувати, що представлена модель відповідає сучасним європейським стандартам управління територіями Смарагдової мережі.

По-перше, вертикальна інтеграція рівнів (від концепції до інженерії) мінімізує ризики декларативності екологічних стратегій, забезпечуючи їхнє реальне фінансове та інфраструктурне підкріплення. По-друге, використання інструментів інтерпретації на рівні

«Smart» дозволяє трансформувати природні обмеження охоронних зон у конкурентну перевагу дестинації, створюючи унікальний туристичний досвід «занурення» у дику природу в межах міста. По-третє, орієнтація на технологічне екосистемне управління (рівень «Hard») через транскордонне співробітництво з м. Жешув дозволяє залучати значні інвестиційні ресурси для фізичного збереження біорізноманіття заплави р. Стир.

Таблиця 2

*Ієрархічна структура реалізації туристичної політики сталого розвитку
Луцької міської територіальної громади*

Рівень політики	Сутність рівня	Ключові інструменти	Емпіричні кейси
М'який (Soft)	Стратегічно-концептуальний рівень екологічного позиціонування		
	Формування цілісної візії громади як екоорієнтованої дестинації та визначення пріоритетів збереження біорізноманіття.	Стратегічне планування, екологічне зонування територій, брендинг «зеленого міста».	Концепція рекреаційної зони «Гнідавське болото» (зміна статусу території з «пасивної» на «рекреаційно-активну»).
Інтеграційний (Smart)	Інтерпретаційно-ревіталізаційний рівень актуалізації природної спадщини		
	Відновлення фізичного та смислового зв'язку мешканців і туристів з природними об'єктами через освітні та креативні практики.	Методи інтерпретації спадщини, ревіталізація ландшафтів, залучення молодіжного капіталу.	Проект «ПриСтань» (с. Жидичин) – відродження та інтеграція втраченого русла р. Стир через заходи для молоді та дітей.
Твердий (Hard)	Інфраструктурно-проектний рівень екосистемного управління		
	Технічне впровадження принципів сталого розвитку через створення інфраструктури, що забезпечує життєдіяльність екосистем.	Технологічне очищення ресурсів, будівництво екостежок, транскордонне співробітництво та грантовий менеджмент.	Проект «Дике життя у великому місті» (спільно з м. Жешув) – благоустрій та створення природного парку на березі річки Стир.

Джерело: узагальнено та складено авторами.

Таким чином, запропонована архітектура політики не лише сприяє екологічній стійкості громади, а й формує інноваційний імідж Луцька як дестинації, де принципи Смарагдової мережі є фундаментом соціально-економічного розвитку та високої якості життя мешканців.

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження встановлено, що інтеграція природоохоронних територій у систему туристичної політики Луцької міської територіальної громади формує багаторівневу модель сталого розвитку, яка відповідає сучасним європейським підходам до управління. Доведено, що Смарагдова мережа у межах Луцької ТГ виконує не лише природоохоронну, але і стратегічно-економічну функцію, стаючи основою формування зеленої інфраструктури та екологічного бренда міста. Встановлено ефективність трирівневої моделі туристичної політики (Soft–Smart–Hard), яка забезпечує поетапну трансформацію природних територій: від концептуалізації та екологічного позиціонування, через інтерпретацію спадщини та залучення громади, до інфраструктурної реалізації та транскордонної інтеграції.

Емпірично підтверджено, що ключовими драйверами трансформації є локальні ініціативи та проекти – Urban Vision Lutsk, «ПриСтань», WildInCity, які забезпечують взаємодію між громадою, експертним середовищем та органами влади. Виявлено основну суперечність сучасного етапу – недостатню системність інтеграції об'єктів Смарагдової мережі у стратегічне туристичне планування, що обмежує повну реалізацію їхнього потенціалу. Муніципальним органам влади рекомендується масштабувати зазначену модель на інші заповідні об'єкти громади для зниження антропогенного навантаження через екологічне просвітництво.

Список використаних джерел

1. The Emerald Network Viewer. *Official website*. URL: <https://emerald.eea.europa.eu/>
2. Про схвалення Державної стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
5. Дашук Ю. Є., Матвійчук Л. Ю. Туристична політика в умовах сьогодення: досвід України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-2>.
6. Денисик Г. І., Яцентюк Ю. В., Воловик В. М., Барчук Ж. Г. Локальна екомережа міста Вінниця. *Український географічний журнал*. 2021. № 2(114). С. 41-49. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.02.041>
7. Карпюк З., Фесюк В. Розробка локальної екомережі Луцької міської територіальної громади: особливості та проблеми. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. 2023. № 59. С. 284-297. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-21>.
8. Нетробчук І. М., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т., Полянський С. В., Мельник О. В., Ковальчук С. І., Качаровський Р. Є. Водно-болотні угіддя каскаду Кічкарівських ставків як можлива територія Смарагдової мережі України. *Moderní Aspekty Vědy. Praha, Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika*. 2024. Т. XLII, § 6.1. С. 237–258.
9. Жадько О. Забезпечення сталого розвитку туризму природоохоронних територій. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-86>.
10. Луцька міська рада. *Офіційний вебсайт*. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua>.
11. Urban Vision Lutsk: ГО «Алгоритм дій». *Офіційний вебсайт*. URL: <https://uvl.algorytm.ngo/>.
12. Луцькій громаді представили концепцію рекреаційної зони “Гнідавське болото”. Луцька міська рада. *Офіційний вебсайт*. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/lutskii-hromadi-predstavlyly-kontseptsiiu-rekreatsiinoi-zony-hnidavske-boloto>.
13. Екокультурний простір «ПриСтань». ГО «Спільна справа+». *Офіційний вебсайт*. URL: <https://work-together.com.ua/ua/pages/projects/projectPristan>.
14. Дике життя у великому місті: захист і промоція дикої природи й біорізноманіття в Луцьку та Жешуві. Луцька міська рада. *Офіційний вебсайт*. URL: https://www.lutskrada.gov.ua/pages/proekt_2.
15. Дашук Ю., Зубехіна Т. Менеджмент туризму та гостинності малих громад: управлінські рішення та практики. *Економіка та суспільство*. 2025. № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-84>.

References

1. European Environment Agency. (n.d.). *The Emerald Network Viewer*. <https://emerald.eea.europa.eu/>
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). *Pro skhvalennia Derzhavnoi stratehii rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 bereznia 2017 r. No. 168-r* [On approval of the State Strategy for the Development of Tourism and Resorts for the period up to 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 16, 2017, No. 168-r]. Legislation of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). *Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28 liutoho 2019 roku No. 2697-VIII* [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030], Law of Ukraine of February 28, 2019, No. 2697-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 serpnia 2020 r. No. 695* [On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 5, 2020, No. 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

5. Dashchuk, Yu. Ye., & Matviichuk, L. Yu. (2022). Turystychna polityka v umovakh siohodennia: dosvid Ukrainy [Tourism policy in today's conditions: The experience of Ukraine]. *Ekonomika ta Suspilstvo – Economy and Society*, (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-2>.

6. Denysyk, H. I., Iatsentiuk, Yu. V., Volovyk, V. M., & Barchuk, Zh. H. (2021). Lokalna ekonomerezha mista Vinnytsia [Local econetwork of the city of Vinnytsia]. *Ukrainskyi Heohrafichnyi Zhurnal – Ukrainian Geographical Journal*, (2(114)), 41–49. <https://doi.org/10.15407/ugz2021.02.041>.

7. Karpiuk, Z., & Fesiuk, V. (2023). Rozrobka lokalnoi ekonomerezhi Lutskoi miskoi terytorialnoi hromady: osoblyvosti ta problemy [Development of a local econetwork of the Lutsk urban territorial community: Features and problems]. *Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho Universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Heolohiia. Heohrafiia. Ekolohiia» – Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Geology. Geography. Ecology"*, (59), 284–297. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-21>.

8. Netrobchuk, I. M., Karpiuk, Z. K., Chyzhevska, L. T., Polianskyi, S. V., Melnyk, O. V., Kovalchuk, S. I., & Kacharovskiy, R. Ye. (2024). Vodno-bolotni uhiddia kaskadu Kichkarivskykh stavkiv yak mozhlyva terytorii Smaragdovoi merezhi Ukrainy [Wetlands of the Kichkarivka ponds cascade as a possible territory of the Emerald Network of Ukraine]. In *Moderní Aspekty Vědy – Modern Aspects of Science* (Vol. XLII, § 6.1, pp. 237–258). Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.

9. Zhadko, O. (2025). Zabezpechennia staloho rozvytku turyzmu pryrodookhoronnykh terytorii [Ensuring sustainable tourism development in protected areas]. *Ekonomika ta Suspilstvo – Economy and Society*, (76). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-86>.

10. Lutsk City Council. (2026). *Lutska miska rada: Ofitsiyni vebсайт [Lutsk City Council: Official website]*. <https://www.lutskrada.gov.ua>.

11. NGO "Algorithm of Action". (2026). *Urban Vision Lutsk: Ofitsiyni vebсайт [Urban Vision Lutsk: Official website]*. <https://uvl.algorytm.ngo/>.

12. Lutsk City Council. (2026). *Lutskii hromadi predstavili kontseptsiiu rekreatsiinoi zony "Hnidavske boloto"* [Lutsk community was presented with the concept of the recreational zone "Hnidavske swamp"]. <https://www.lutskrada.gov.ua/publications/lutskii-hromadi-predstavlyi-kontseptsiiu-rekreatsiinoi-zony-hnidavske-boloto>.

13. NGO "Spilna Sprava+". (2026). *Ekokulturnyi prostir «PryStan» [Eco-cultural space "PryStan"]*. <https://work-together.com.ua/ua/pages/projects/projectPristan>.

14. Lutsk City Council. (2026). *Dyke zhyttia u velykomu misti: zakhyt i promotsiia dykoi pryrody i bioriznomanittia v Lutsku ta Zheszovi* [Wild life in a big city: Protection and promotion of wildlife and biodiversity in Lutsk and Rzeszow]. https://www.lutskrada.gov.ua/pages/proekt_2.

15. Dashchuk, Yu., & Zubekhina, T. (2025). Menedzhment turyzmu ta hostynnosti malych hromad: upravliniski rishennia ta praktyky [Tourism and hospitality management of small communities: Managerial decisions and practices]. *Ekonomika ta Suspilstvo – Economy and Society*, (78). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-84>.

Дата першого надходження статті до видання: 04.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.05.2026

UDC 338.48:502.4

Yuliia Dashchuk

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine)

E-mail: yli2204@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6394-017X>

ResearcherID: [ABF-6984-202](https://orcid.org/0000-0001-6394-017X)

Liudmyla Matviichuk

Doctor of Economics, Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine)

E-mail: kalishl.y@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1694-6178>

ResearcherID: [X-8522-2019](https://orcid.org/0000-0003-1694-6178)

Tetiana Zubekhina

PhD in Sciences (Pedagogical),
Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine)

E-mail: t.zubekhina@lntu.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9929-4405>

ResearcherID: [HLG-2357-2023](https://orcid.org/0000-0001-9929-4405)

PROTECTED AREAS IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT TOURISM POLICY FRAMEWORK OF THE LUTSK TERRITORIAL COMMUNITY

The article examines the role of the Emerald Network in shaping sustainable tourism policy within the Lutsk urban territorial community. In the context of Ukraine's European integration and post-crisis recovery, increasing attention is paid to integrating environmental protection areas into local development strategies.

The research analyzes the spatial and functional structure of protected areas within the community and their role in forming ecological infrastructure. It is demonstrated that despite a significant share of protected territories, their tourism and socio-economic potential remains underutilized due to the lack of a systemic integration model.

A three-level tourism policy framework (Soft–Smart–Hard) is proposed, reflecting a gradual transformation of protected natural areas: from strategic ecological positioning and conceptual visioning (Soft level), through heritage interpretation and community engagement (Smart level), to infrastructure development and transboundary ecological management (Hard level). This model ensures the alignment of environmental protection objectives with tourism development and local economic activation.

Empirical evidence from local initiatives such as Urban Vision Lutsk, the “Prystan” eco-cultural project, and the Wild-InCity transboundary program demonstrates the practical feasibility of integrating Emerald Network sites into urban tourism systems. These initiatives highlight the importance of participatory governance, ecological education, and nature-based solutions in sustainable destination development.

The study concludes that the integration of the Emerald Network into tourism policy enhances the ecological resilience, competitiveness, and attractiveness of territorial communities. It also contributes to aligning local development strategies with EU environmental policies, including the European Green Deal and the Natura 2000 framework.

Keywords: protected areas; tourism; sustainable development; tourism policy; local communities; the Emerald Network; ecotourism.

Fig.: 2. Table: 2. References: 15.